

УДК 338.43:316.422

JEL Classification: M 11

DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.201911070>

Ю.Є. КИРИЛОВ, доктор економічних наук, професор
В.Г. ГРАНОВСЬКА, доктор економічних наук

Модель забезпечення конкурентоспроможного розвитку аграрних підприємств: теоретико-методичний аспект

Мета статті - обґрунтувати теоретико-методологічні засади забезпечення конкурентоспроможного розвитку аграрних підприємств шляхом реалізації відповідної моделі, квінтесенція якої ґрунтується на економетричному інструментарії та імплементації сукупності економічних і організаційних інструментів та механізмів управління конкурентоспроможністю.

Методика дослідження. У процесі дослідження використано такі наукові методи: аналіз, синтез, системний, коеволюційний і компліментарний підхід та абстрагування для визначення теоретичних аспектів управління конкурентоспроможністю й оцінювання перспектив диверсифікації виробництва, прогнозування для моделювання ефективності діяльності аграрних підприємств, оцінки конкурентоспроможного потенціалу та розроблення моделі забезпечення конкурентоспроможного розвитку аграрних підприємств, теоретичного узагальнення при формулюванні висновків.

Результати дослідження. Виявлено зв'язок між інституційною, інноваційною та інвестиційною компонентами забезпечення конкурентоспроможності, визначено ключові фактори конкурентних переваг та запропоновано їх узагальнення в адаптивній моделі конкурентоспроможного розвитку аграрних підприємств.

Елементи наукової новизни. Систематизовано проблеми, що стримують конкурентоспроможний розвиток аграрних підприємств, зумовлюють диспропорції у галузевій структурі, низький рівень диверсифікації виробництва та ресурсовіддачі, розроблено адаптивну модель забезпечення конкурентоспроможного розвитку аграрних підприємств.

Практична значущість Надано рекомендації з впровадження моделі забезпечення конкурентоспроможного розвитку, яка враховує особливості суспільних відносин на кожному їхньому рівні та об'єднує результат кожного рівня в сукупний ефект її впровадження. Рис.: 2. Бібліогр.: 16.

Ключові слова: інновації; конкурентоспроможність; конкурентоспроможний розвиток; модель конкурентоспроможного розвитку; ринкове середовище; стратегія; управління підприємствами.

Кирилов Юрій Євгенович - доктор економічних наук, професор, професор кафедри публічного управління та адміністрування, Державний вищий навчальний заклад «Херсонський державний аграрний університет» (м. Херсон, вул. Стрітенська, 23)

E-mail: kirilov_ye@ukr.net

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0001-5061-2644>

Грановська Вікторія Григорівна - доктор економічних наук, доцент кафедри готельно-ресторанного та туристичного бізнесу, Державний вищий навчальний заклад «Херсонський державний аграрний університет» (м. Херсон, вул. Стрітенська, 23)

E-mail: vgranovska@ukr.net

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0003-0348-9692>

Постановка проблеми. Розвиток аграрних підприємств в Україні відбувається в умовах динамічних змін ринкового середовища, глобалізації аграрного бізнесу, обрання вектора європейської та світової інтеграції, посиленням паливно-енергетичних та природно-ресурсних викликів і обмежень, інтеграції висококонкурентних технологій та інноваційного продукту у вітчизняне виробництво, інтенсифікації виробництва, впровадження досягнень четвертої промислової революції. Діяльність агроформувань

набуває нового виробничо-економічного змісту та вимагає від усіх учасників економічних відносин готовності до трансформацій, максимальної адаптації до мінливості та стійкості щодо глобальних викликів. За таких умов важливого значення набуває необхідність формування нової парадигми забезпечення конкурентоспроможного розвитку аграрних підприємств, спрямованого не лише на активацію інноваційних векторів, а й формування збалансованої моделі їх економічного розвитку. Така модель господарювання стимулюватиме та забезпечуватиме нарощування виробничих потужностей,

© Ю.Є. Кирилов, В.Г. Грановська, 2019

диверсифікацію виробництва, пошук новітніх форм організаційно-економічних альтернатив.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Обґрунтування нових підходів до управління конкурентоспроможністю на рівні системності, структурна побудова та визначення особливостей на сучасному етапі через функціональні моделі з виявленням відповідних місій, завдань і функцій знайшли відображення в роботах О. Величка [16], І. Вініченка [3], Ю. Лупенка [7, 8, 10], М. Маліка [7-9], В. Мамчура [9], В. Месель-Веселяка [10], О. Скидана [11], О. Шпикуляка [7-10] та інших учених. Високо оцінюючи наукові здобутки вчених, необхідно вказати на доцільність виявлення нових та поглиблення існуючих теоретичних і методологічних засад, а також розробки пропозицій щодо вирішення проблем конкурентоспроможності. Потребують опрацювання пропозиції щодо впровадження інновацій, модернізації виробництва, його інвестиційного забезпечення, стратегій формування та підвищення конкурентоспроможності.

Мета статті - обґрунтувати теоретико-методологічні засади забезпечення конкурентоспроможного розвитку аграрних підприємств шляхом реалізації відповідної моделі, квінтесенція якої ґрунтується на економетричному інструментарії та імплементації сукупності економічних і організаційних інструментів та механізмів управління конкурентоспроможністю.

Методологія дослідження. У процесі дослідження використано такі наукові методи: аналіз, синтез, системний, коеволюційний і компліментарний підхід та абстрагування для визначення теоретичних аспектів управління конкурентоспроможністю й оцінювання перспектив диверсифікації виробництва, прогнозування для моделювання ефективності діяльності аграрних підприємств, оцінки конкурентоспроможного потенціалу та розроблення моделі забезпечення конкурентоспроможного розвитку аграрних підприємств, теоретичного узагальнення при формулюванні висновків.

Виклад основних результатів дослідження. Концептуальними засадами формування моделі конкурентоспроможного розвитку аграрних підприємств є закріплення норм конкурентоспроможності та визнання її фундаментальною базою сільськогосподарського господарювання, що впливає на

тісноту взаємозв'язку суб'єктів господарювання з ринковим середовищем і детермінує характер змін у ньому. При цьому, формування конкурентного середовища безпосередньо пов'язано із соціально-економічними й екологічними інтересами суб'єктів господарювання, рівнем розвитку ринкової кон'юнктури й інфраструктури, фінансово-інвестиційним забезпеченням та іншими ресурсами. За методологічну платформу моделі забезпечення конкурентоспроможного розвитку аграрних підприємств слугує посилення детермінант конкурентного середовища, системності при взаємодії управлінських чинників макро-, мезо-, макrorівнів, алгоритмізації конкурентних стратегій з метою забезпечення прогнозованості стохастичних змін у точках біфуркації виробничих процесів [14].

Практика побудови моделі має передбачати доцільність диференціації виробництва та організаційно-правових форм господарювання, удосконалення галузевої структури аграрних підприємств з метою зміцнення їх конкурентної позиції на ринку та удосконалення методів інтегральної конкурентної боротьби, модернізації існуючої системи господарювання, врахування фінансово-економічного стану, ресурсного потенціалу.

Слід зауважити, що забезпечити конкурентоспроможний розвиток аграрних підприємств неможливо шляхом посилення однієї з його детермінант або складових моделі конкурентоспроможності [13]. Цей процес максимально ефективний у разі комплексної взаємодії всіх його складових. Як найвагомійші складові в механізмі забезпечення конкурентоспроможності аграрних підприємств слід вказати інноваційну, інвестиційну та інституціональну компоненти (рис. 1).

Вважаємо, що інституційна, інвестиційна та інноваційна компоненти є ключовими при забезпеченні конкурентоспроможності аграрного підприємства, тоді як за прямої чи опосередкованої взаємодії - складовими його конкурентоспроможного розвитку. Конкурентоспроможний розвиток гарантує не тільки ситуаційний позитивний ефект, але і його пролонгацію у часі. Інструментарій стимулювання конкурентоспроможного розвитку аграрних підприємств має бути застосований системно, на основі інновацій та конкурентних стратегій. У цьому контексті доцільно визначити пріоритети територіального інно-

важливий розвиток агроформувань, важливо адаптувати існуючі й розробити нові державні програми, які будуть спрямовані на розвиток технологічної інфраструктури, форму-

вання її нових організаційних форм, підтримку інноваційного партнерства, захист інтелектуальної власності, сприяння венчурному фінансуванню тощо.

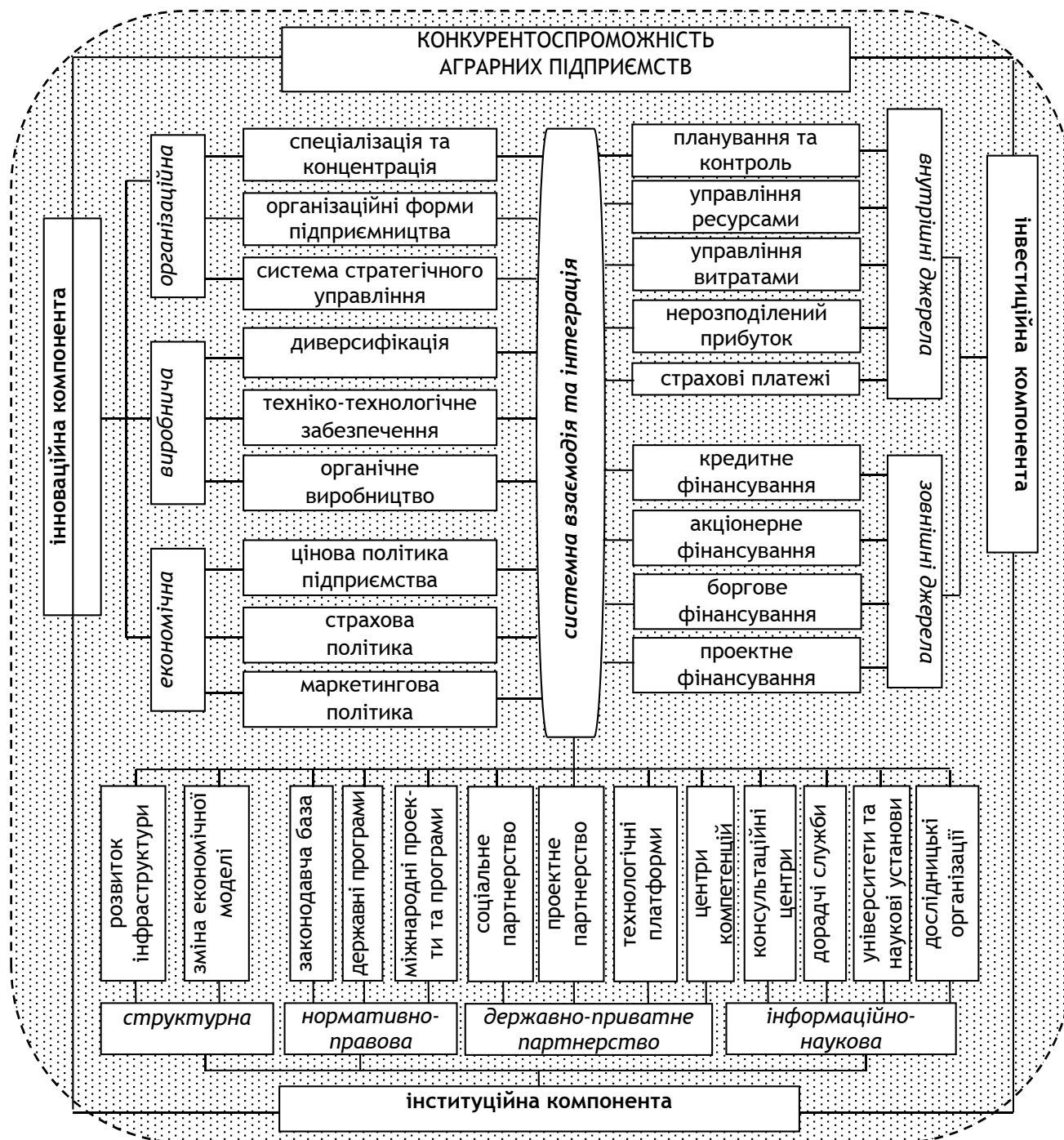

Рис. 1. Складові моделі забезпечення конкурентоспроможного розвитку аграрних підприємств

Джерело: Розробка авторів.

Інноваційність виступає основним критерієм, що забезпечує формування конкурентної позиції аграрних підприємств на ринку. Важливі в сучасних умовах пошук та впровадження нової інноваційної форми підприємства, переваги якої б сприяли досягнен-

ню головних стратегічних цілей - високої рентабельності, ефективності та конкурентоспроможності на ринку [15]. При цьому серед складових інноваційного розвитку аграрних підприємств на сьогодні розглядають не тільки техніку нового покоління, но-

вітні технології, а й нову організацію праці та виробництва, нову мотиваційну систему, альтернативне підприємництво. Враховуючи різноманітність інноваційних процесів, що відбуваються в аграрному секторі, до найважливіших відносяться технічні, технологічні, екологічні, біологічні, організаційні та економічні нововведення. Окрему групу утворюють технологічні новації та інжиніринг, що класифікуються за стадіями технологічного процесу в суб'єктів господарювання. Напрями інноваційного розвитку аграрних підприємств мають враховувати активну фазу та динамічність четвертої промислової революції, яка характеризується злиттям технологій і стиранням меж між фізичними, цифровими і біологічними сферами, вимагає удосконалення та зміни підходів до інструментів забезпечення конкурентоспроможності аграрних підприємств, зокрема інноваційної складової їх функціонування.

Економічний ефект від впровадження інновацій полягає у зменшенні трудомісткості робіт, скороченні витрат та оптимізації використання ресурсів аграрних підприємств. Удосконалення системи управління витратами внаслідок інноваційного розвитку агроформування дає змогу оптимізувати деякі витрати, підвищити рівень його рентабельності, нарощувати конкурентний потенціал та формувати конкурентні переваги вищого рівня. Впровадження інноваційного продукту у виробництво забезпечує оптимальну якість і віддачу кожного ресурсу: землі, працівника, техніки або добрива, а також якісні, а не кількісні зміни. До основних аргументів інноваційного способу відтворення віднесено забезпечення економічного зростання, диверсифікації й інтенсифікації виробництва та формування системи конкурентних переваг вищого рівня; досягнення максимізації економічної ефективності при мінімізації витрат, підвищення обсягів виходу продукції з 1 га площі; оптимізація співвідношення галузей виробництва, що забезпечують синергетичний ефект господарювання; удосконалення системи розподілу та страхування ризиків; зростання економічної безпеки підприємства та його фінансової стабільності [1].

Проте аналіз ринкового середовища свідчить, що сучасні агроформування не готові сприймати й освоювати інновації, а орієнтуються на найпростіші та комерційно вигідні напрями і технології. Наступною причиною

низької інноваційної активності аграрних підприємств є нестача інвестицій, що стримує їх розвиток. При цьому підвищується рівень безробіття, поширеним явищем стали трудові міграції та еміграції. Так, за даними UNCTAD надходження прямих іноземних інвестицій в Україну у 2018 р. знаходилося на рівні 2,5 млрд дол. США, що на 8 % більше порівняно з 2017 р. Проте прямі іноземні інвестиції на одну особу населення України становили менше 1,4 тис. дол. США, тоді як у Польщі - 5,6 тис. дол. США, Чехії - 10,7, а в США - 17,4 тис. дол. США [5, 12]. Саме з цих причин сільськогосподарське виробництво характеризується зниженням техніко-технологічного рівня та низьким відсотком освоєння агроінновацій. Також до основних проблем щодо низького рівня впровадження технологічних інновацій віднесено: неготовність виробників переорієнтуватися на нові способи господарювання, низький рівень інформованості агровиробника із сучасними розробками та новаціями, неможливість «ручного» управління підприємством та ресурсами, відносно великі витрати на інноваційний продукт. Проте автоматизація технологій дає змогу контролювати якість робіт і точне фактичне використання ресурсів (ТМЦ), а результати від впровадження елементів точного землеробства значно перевищують «традиційні» очікування. Також зауважимо на швидких темпах окупності інноваційних проектів аграрних підприємств [2].

Аналіз інституційної компоненти (див. рис. 1) свідчить про доцільність реалізації аграрними підприємствами інвестиційних стратегій, що мають бути націлені на вирішення конкретних стратегічних завдань інвестиційної політики. Це дасть змогу досягти необхідного симбіозу між різними векторами їх економічного зростання, збалансувати складові забезпечення конкурентоспроможного розвитку агроформувань та посилити їхню фінансову стійкість. Також капітальні інвестиції слугують визначальником розвитку матеріально-технічної бази господарств та ключовим фактором забезпечення конкурентних переваг сільськогосподарського виробництва як на внутрішньому, так і зовнішніх ринках у середньо- і довгостроковій перспективі. Крім того, реалізація інноваційного механізму забезпечення конкурентоспроможності аграрних підприємств гарантуватиме соціально-

економічну ефективність виробничої сфери на базі системного удосконалення всіх елементів та матеріалізації наукових знань і підвищення соціального забезпечення. При цьому, підвищення інноваційної активності аграрних підприємств потребує створення привабливих умов інноваційного інвестування, а саме: розвиток правових основ інвестиційної та інноваційної діяльності підприємств з метою створення ефективного правового механізму гарантій захисту інвестицій; стабілізації та розвитку економічних процесів, сприяння розвитку банківської системи через широке залучення іноземного капіталу, застосування сучасних банківських технологій та інструментів для забезпечення якості банківських послуг та спрямування банківського капіталу до інноваційного інвестування; сприяння розвитку інноваційної та інвестиційної інфраструктури (фондових, товарних та аграрних бірж, депозитаріїв, інститутів спільного інвестування, інноваційних та інвестиційних фондів, технопарків, бізнес-інкубаторів, страхових компаній, науково-консультаційних центрів); реформа податкової системи та поетапне зниження податкового навантаження; державна фінансова підтримка інноваційних проектів, що пройшли відбір за встановленими критеріями. У результаті впровадження дієвого комплексного механізму інвестування агроформувань дозволить забезпечити економічне зростання аграрних підприємств, ефективний сталий розвиток аграрної сфери, підвищення рівня якості життя сільського населення і його зайнятості, оновлення технічної та матеріально-технологічної бази в сільськогосподарському виробництві, а також підвищення рівня конкурентоспроможності продукції. Цей механізм у сучасному сільському господарстві дозволить досягти високих результатів господарювання взаємовигідно поєднавши важливі складові: використання розробок аграрної науки, стимулювання зацікавленості агробізнесу у їх впровадженні та фінансової підтримки галузі.

Реалізація інституційної компоненти пов'язана із власне удосконаленням інституційного середовища через здійснення за векторами за допомогою реалізації різноманітних програм і проектів комплексу заходів. Формування системи інституційного забезпечення розвитку аграрних підприємств передбачає упорядковану сукупність фор-

мальних і неформальних інституцій, що визначають та регулюють його територіальні, соціальні, виробничо-економічні, екологічні, нормативно-правові й організаційно-управлінські параметри. Для забезпечення цілісності інституційного регулювання необхідно сформувати сприятливе інноваційне середовище та залучити елементи державно-приватного партнерства, що потребує змін формальних норм. Чинне законодавство, що використовує концесійні умови державно-приватного партнерства, не враховує поширення цієї форми взаємодії на інноваційну й наукову сфери, передбачає складну дозвільну процедуру договорів на спільну діяльність в інноваційній сфері, не сприяє проведенню спільних досліджень і формуванню територіальної інноваційної інфраструктури.

Реалізація кожного механізму на відповідному рівні конкурентного середовища безперечно має позитивний ефект та забезпечує конкурентоспроможність агроформувань. Проте як ключова мета вбачається не тільки забезпечення конкурентоспроможності підприємства на ринку в аналізованій період, а й формування умов для його конкурентоспроможного розвитку, що передбачає здатність підприємства здобувати конкурентні переваги вищого рівня та довготривалої дії. Для цього доцільна розробка моделі конкурентоспроможного розвитку аграрних підприємств. Така модель враховує особливості суспільних відносин на кожному їхньому рівні, визначає негативні тенденції, що потребують нівелювання, та об'єднує результат кожного рівня в сукупний ефект її впровадження (рис. 2).

За особливість запропонованої моделі слід вказати можливість кожного окремого механізму формувати так звану моноконкурентоспроможність самостійно, тоді як при взаємодії з іншими механізмами свого або іншого рівня рівнева конкурентоспроможність підприємства підсилюється дією мультиплікативного ефекту та забезпечує конкурентоспроможний розвиток.

Також слід відзначити тісний взаємозв'язок і взаємодію складових кожного рівня, узгодженість їх цілей та посилення результату кожного рівня наступним. Це пов'язано з реалізацією функціональних стратегій, результати яких формують конкурентну стратегію підприємства, що орієнтована на забезпечення сукупного ефекту,

вираженого у формуванні конкурентних переваг вищого рівня і пролонгованої дії та створення сприятливого внутрішнього сере-

довища для забезпечення конкурентоспроможного розвитку агроформувань.

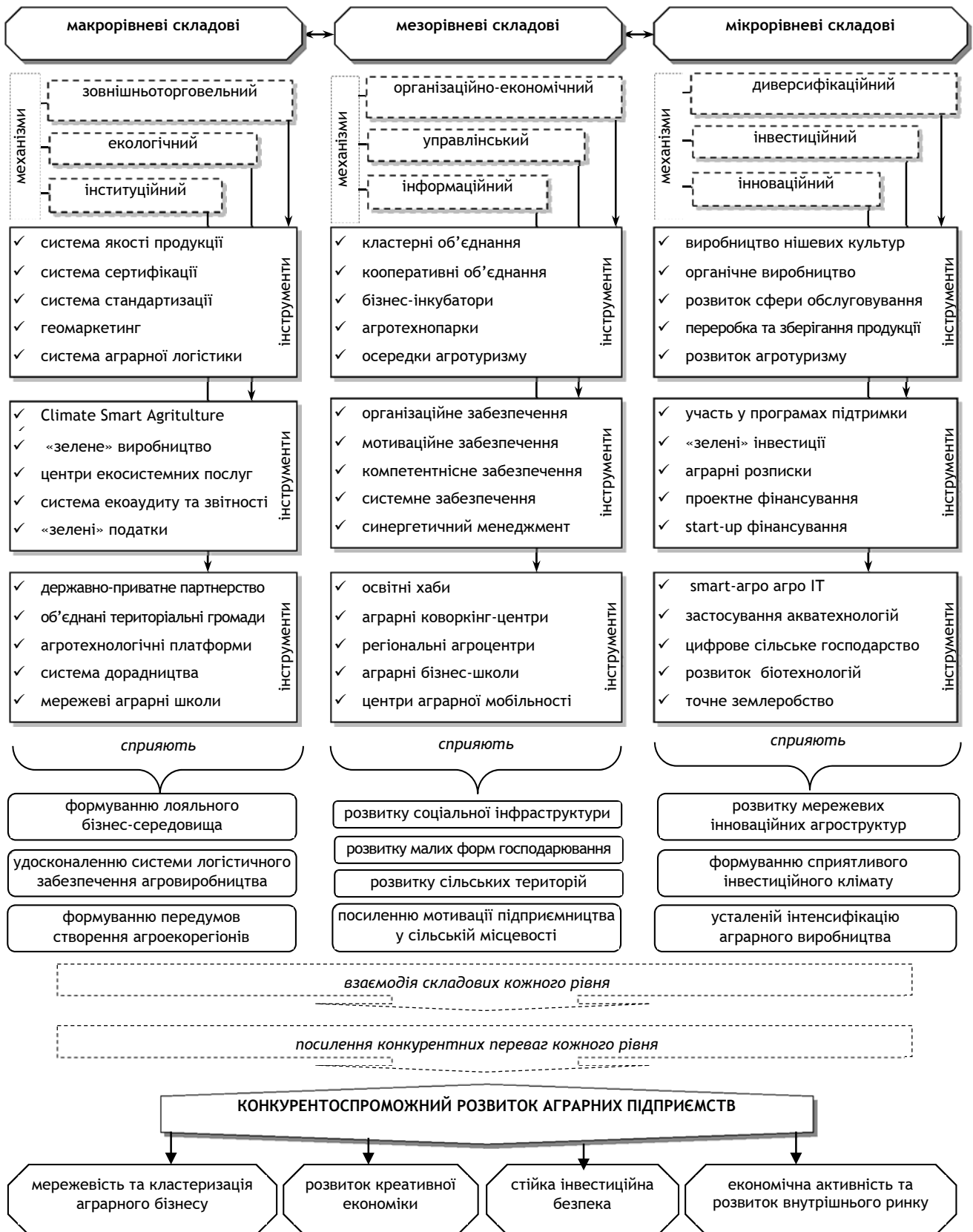

Рис. 2. Модель конкурентоспроможного розвитку аграрних підприємств

Джерело: Розробка авторів.

Перевагами цієї моделі визначено її придатність бути заснованою та функціональною при інтегруванні до неї будь-яких форм аграрних підприємств із коригуванням функціональних завдань та цілей. Кожна складова моделі, що представлена відповідними механізмами, має можливість функціонувати окремо й взаємодіяти одна з одною для максимізації корисного ефекту і створення умов для формування конкурентних переваг вищого рівня та довготривалої дії.

Висновки. Конкурентоспроможність, як комплексне явище, вимагає багаторівневого підходу щодо її забезпечення та утримання. Таким чином і заходи з підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств мають бути системними та комплексними, а напрями удосконалення відбуватися на кожному рівні конкурентних відносин. Макrorівневі трансформації передбачають удосконалення інституційного середовища, дотримання екологічної безпеки та реалізацію комплексу зовнішньоторговельних стратегій. Мезорівневі зміни пов'язані з організаційно-структурними удосконаленнями, розвитком альтернативних форм господарювання, інформаційним забезпеченням аграрних підприємств та управлінськими інноваціями. Макrorівневі удосконалення передбачають реалізацію інноваційно-інвестиційного механізму та диверсифікаційний напрям розвитку аграрних підприємств для підвищення їхньої конкурентоспроможності. Важливе формування та реалізація організаційно-економічного механізму інноваційного інвестування, основою якого слугує створення сприятливого бізнес-середовища для реалізації інноваційно-інвестиційних проектів аграрними підприємствами, стимулювання інтеграції наукових розробок і результатів стратегічного управління у виробництво, формування ринкових конкурентних переваг у довгостроковій перспективі.

Отже, виникає необхідність розробки адаптивної моделі забезпечення конкурентоспроможного розвитку аграрних підприємств, квінтесенція якої базується на еко-

нометричному інструментарії та імплементації сукупності економічних і організаційних інструментів та механізмів управління конкурентоспроможністю для забезпечення формування стійких конкурентних переваг агроформуваннями за рахунок посилення дії мультиплікативного ефекту та ефекту синергії. Модель, створена на основі вищезазначених положень, може формувати так звану моноконкурентоспроможність самостійно, тоді як при взаємодії з іншими механізмами свого або іншого рівня - конкурентоспроможність підсилюється дією мультиплікативного ефекту та забезпечує конкурентоспроможний розвиток аграрних підприємств.

Така модель зумовлює активізацію інноваційно-інвестиційної складової економічного розвитку аграрних підприємств, що знаходить своє відображення через розвиток мережевих інноваційних структур, реалізацію управлінських інновацій, застосування у виробництві розумних технологій та ведення цифрового сільського господарства. У результаті відбувається стійке економічне зростання. Диверсифікаційна складова забезпечуватиме розподіл ризиків і винагород, формуватиме вмотивованість і престижність аграрного виробництва, консолідуватиме знання й формуватиме зону для проектного розвитку аграрних підприємств, створюватиме сприятливе бізнес- та інвестиційне середовище. Екологічна та інформаційні складові цієї моделі сприятимуть швидкості руху інформації до виробників та формування умов збалансованого виробництва і розвитку, екологічності виробництва та розумінню перспективності органічного виробництва на селі, сприятимуть кооперуванню та розвитку різних форм інтегрованих утворень. Інституційна складова згаданої моделі формуватиме ефективну систему державно-приватного партнерства, залучення фінансових надходжень безпосередньо до громад через їх пряме фінансування, розвиток системи аграрної логістики, що дозволить найефективніше використовувати ресурси та виробничі потужності.

Список бібліографічних посилань

1. Агровиробництво: французький варіант. *Голос України*. Від 11.02.2014. URL : <http://golosukraine.com/publication/ekonomika/parent/21646-agrovirobnictvo-francuzkij-variant/>.
2. Агроінвестиції. URL : <http://ukragrocenter.com/agroinvestitsiyi>.
3. *Вініченко І. І.* Конкурентоспроможність аграрних підприємств: стан і перспективи. *Агросвіт*. 2013. № 21. С. 10-13.

References

1. Ahrovyrbyntstvo: frantsuzkyi variant [Agricultural production: French version]. *Holos Ukrainy*, 11.02.2014. Retrieved from: <http://golosukraine.com/publication/ekonomika/parent/21646-agrovirobnictvo-francuzkij-variant> [In Ukrainian].
2. Ahroinvestytsii [Agroinvestment]. Retrieved from: <http://ukragrocenter.com/agroinvestitsiyi> [In Ukrainian].

4. Грановська В. Г. Конкуреноспроможний розвиток аграрних підприємств : монографія. Херсон : Олди Плюс, 2018. 453 с.

5. Державна служба статистики України. Експрес-випуск сільське господарство. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

6. Кирилов Ю. Є. Забезпечення конкурентоспроможності аграрного сектору економіки України в умовах глобалізації. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2014. № 2. С. 207-212. URL : <http://global-national.in.ua>.

7. Розвиток малих аграрних підприємств у ринковому інституційному середовищі: індикатори та ефективність / [Лупенко Ю. О., Шпикуляк О. Г., Малік М. Й. та ін.] ; за ред. О. Г. Шпикуляка. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2017. 204 с.

8. Розвиток підприємництва і кооперації: інституціональний аспект : монографія / Лупенко Ю. О., Малік М. Й., Заяць В. М., Шпикуляк О. Г. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2016. 430 с.

9. Розвиток сільськогосподарської кооперації та інтеграційні процеси в аграрному секторі економіки : монографія / [М. Й. Малік, О. Г. Шпикуляк, В. А. Мамчур та ін.] ; за ред. М. Й. Маліка. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2019. 374 с.

10. Розвиток форм господарювання в сільському господарстві: проблеми і рішення : наукова доповідь / [Ю. О. Лупенко, В. Я. Месель-Веселяк, О. Г. Шпикуляк та ін.] ; за ред. Ю. О. Лупенка. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2018. 54 с.

11. Скидан О. В. Формування економічної стійкості аграрного підприємства. *Ефективна економіка*. 2014. № 5. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2014_5_107.

12. Статистичний збірник Україна у цифрах 2018. URL : http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ1_u.htm.

13. Kyrylov Y., Hranovska V. Innovative alternative agricultural formations in Ukraine. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*. Lithuania. 2016. Vol. 38. No. 3. P. 239-251.

14. The development and current state of the agricultural sector of the national economy due to the more active access to the global food market / Lisetskii F. N., Kyrylov Yu. Ye., Pichura V. I., Hranovska V. G., Domaratsky E. A. *Agricultural Research Updates. Volume 20. Editors: Prathamesh Gorawala and Srushti Mandhatri. Nova Science Publishers, Inc.*, 2017. Chapter 1. P. 1-70. ISBN: 978-1-53612-216-9 122876.

15. The world trends of organic production and consumption / Y. Kyrylov, S. Thompson, V. Hranovska, V. Krykynova. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*. Lithuania. 2018. Vol. 40. No. 4. P. 514-530.

16. Velychko O., Velychko L., Ivanchyk R. Management of competitiveness of the supply chain in the logistical systems of a small agrarian business. *Ефективна економіка*. 2019. № 3. URL : <http://www.economy.nayka.com.ua>.

3. Vinichenko, I.I. (2013). Konkurentospromozhnist ahrarykh pidpryemstv: stan i perspektyvy [Competitiveness of agrarian enterprises: state and prospects]. *Ahrosvit*, 21, pp. 10-13 [In Ukrainian].

4. Hranovska, V.H. (2018). *Konkurentospromozhnyi rozvytok ahrarykh pidpryemstv: monohrafiia* [Competitive development of agricultural enterprises: monograph]. Kherson: Oldy Plus [In Ukrainian].

5. Silske hospodarstvo: ekspres-vypusk [Agriculture: express-issue]. (n.d.). *Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy*. Retrieved from: <http://www.ukrstat.gov.ua> [In Ukrainian].

6. Kyrylov, Yu.Ye. (2014). Zabezpechennia konkurentospromozhnosti ahrarynoho sektoru ekonomiky Ukrainy v umovakh hlobalizatsii [Ensuring the competitiveness of the agrarian sector of the Ukrainian economy in conditions of globalization]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*, 2, pp. 207-212. Retrieved from: <http://global-national.in.ua> [In Ukrainian].

7. Lupenko, Yu.O., Shpykuliak, O.H., Malik, M.Y., et al. (2017). *Rozvytok malykh ahrarykh pidpryemstv u rynkovomu instytutsiinomu seredovyschi: indykatory ta efektyvnist* [Development of small agricultural enterprises in the market-based institutional environment: indicators and efficiency]. O.H. Shpykuliak (Ed.). Kyiv: NNTs "IAE" [In Ukrainian].

8. Lupenko, Yu.O., Malik, M.Y., Zaiats, V.M., Shpykuliak, O.H., et al. (2016). *Rozvytok pidpryemnytstva i kooperatsii: instytutsionalnyi aspekt: monohrafiia* [Development of entrepreneurship and cooperation: institutional aspect: monograph]. Kyiv: NNTs "IAE" [In Ukrainian].

9. Malik, M.Y., Shpykuliak, O.H., Mamchur, V.A., et al. (2019). *Rozvytok silskohospodarskoi kooperatsii ta intehtatsiini protsesy v ahrarynomu sektori ekonomiky: monohrafiia* [Development of agricultural cooperation and integration processes in the agrarian sector of the economy: monograph]. M.Y. Malik (Ed.). Kyiv: NNTs "IAE" [In Ukrainian].

10. Lupenko, Yu.O., Mesel-Veseliak, V.Ya., Shpykuliak, O.H., et al. (2018). *Rozvytok form hospodariuvannia v silskomu hospodarstvi: problemy i rishennia: naukova dopovid* [Development of forms of economic management in agriculture: problems and solutions: scientific report]. Yu.O. Lupenko (Ed.). Kyiv: NNTs "IAE" [In Ukrainian].

11. Skydan, O.V. (2014). Formuvannia ekonomichnoi stiikosti ahrarynoho pidpryemstva [Formation of economic stability of agrarian enterprise]. *Efektivna ekonomika*, 5. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2014_5_107 [In Ukrainian].

12. Ukraina u tsyfrakh 2018: statystychnyi zbirnyk [Ukraine in digits 2018: statistical collection]. (2019). Retrieved from: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ1_u.htm [In Ukrainian].

13. Kyrylov, Y. & Hranovska, V. (2016). Innovative alternative agricultural formations in Ukraine. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*, Vol. 38, No. 3, pp. 239-251 [In English].

14. Lisetskii, F.N., Kyrylov, Yu.Ye., Pichura, V.I., Hranovska, V.G., & Domaratsky, E.A. (2017). The development and current state of the agricultural sector of the national economy due to the more active access to the global food market. *Agricultural Research Updates*, Vol. 20, Chap. 1, pp. 1-70 [In English].

15. Kyrylov, Y., Thompson, S., Hranovska, V., & Krykynova, V. (2018). The world trends of organic production and consumption. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*, Vol. 40, No. 4, pp. 514-530 [In English].

16. Velychko, O., Velychko, L., & Ivanchyk, R. (2019). Management of competitiveness of the supply chain in the logistical systems of a small agrarian business. *Efektivna ekonomika*, 3. Retrieved from: <http://www.economy.nayka.com.ua> [In English].

Kyrylov Yu.Ye., Hranovska V.H. Model of competitive support for the development of agricultural enterprises: theoretical and methodological aspect

The purpose of the article is to justify theoretical and methodological foundations for securing of the agrarian enterprises competitive development through the implementation of relevant pattern. The quintessence of this pattern is based on economic tools and the implementation of aggregate economic and managerial tools and mechanisms of competitiveness development.

Research methods. In the research process the following scientific methods were used: analysis, synthesis, system, co-evolutionary, complimentary approaches and abstracting. The methods were used for defining theoretical aspects of competitiveness management and estimate production diversification perspectives, forecast and modelling agrarian enterprises operation effectiveness, assessing competitive potential and develop elaborate a pattern for competitive development of agrarian enterprises, and theoretical generalization in the formation of conclusions.

Research results. The research revealed connection between institutional, innovation and investment constituents of competitiveness securing. It reveals key factors of competitive advantages and proposes their generalization in the adaptive pattern for competitive development of agrarian enterprise.

Elements of scientific novelty. Problems, restraining competitive development of agrarian enterprises, conditioning branch structure disproportion and low level of production diversification and resource output were systemized, and a pattern for competitive development of agrarian enterprises was elaborated.

Practical significance. Guidelines were given for a pattern for competitive development of agrarian enterprises, which takes into account peculiarities of social relations at every level and gather results of each level in an aggregate effect of their implementation. Figs.: 2. Refs.: 16.

Keywords: innovations; competitiveness; competitive development; pattern for competitive development; market environment; strategy; enterprise management.

Kyrylov Yurii Yevhenovych - doctor of economic sciences, professor, professor of the department of public management and administration department, State Higher Education Institution "Kherson State Agricultural University" (23, Stritenska st., Kherson)

E-mail: kirilov_ye@ukr.net

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0001-5061-2644>

Hranovska Viktoriia Hryhorivna - doctor of economic sciences, associate professor (docent) of the department of hotel-restaurant and tourism business, State Institute of Higher Education "Kherson State Agricultural University" (23, Stritenska st., Kherson)

E-mail: vgranovska@ukr.net

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0003-0348-9692>

Кирилов Ю.Е., Грановская В.Г. Модель обеспечения конкурентоспособного развития аграрных предприятий: теоретико-методический аспект

Цель статьи - обосновать теоретико-методологические основы обеспечения конкурентоспособного развития аграрных предприятий путем реализации соответствующей модели, квинтэссенция которой основывается на эконометрическом инструментарии и имплементации совокупности экономических и организационных инструментов и механизмов управления конкурентоспособностью.

Методика исследования. В процессе исследования использованы такие научные методы: анализ, синтез, системный, коэволюционный и комплиментарный подход и абстрагирование для определения теоретических аспектов управления конкурентоспособностью и оценивания перспектив диверсификации производства, прогнозирования для моделирования эффективности деятельности аграрных предприятий, оценки конкурентоспособного потенциала и разработки модели обеспечения конкурентоспособного развития аграрных предприятий, теоретического обобщения при формулировании выводов.

Результаты исследования. Выявлена связь между институциональной, инновационной и инвестиционной компонентами обеспечения конкурентоспособности, определены ключевые факторы конкурентных преимуществ и предложено их обобщение в адаптивной модели конкурентоспособного развития аграрных предприятий.

Элементы научной новизны. Систематизированы проблемы, которые сдерживают конкурентоспособное развитие аграрных предприятий, обуславливают диспропорции в отраслевой структуре, низкий уровень диверсификации производства и ресурсоотдачи; разработана адаптивная модель обеспечения конкурентоспособного развития аграрных предприятий.

Практическая значимость. Даны рекомендации по внедрению модели обеспечения конкурентоспособного развития, которая учитывает особенности общественных отношений на каждом их уровне и объединяет результат каждого уровня в общий эффект их внедрения. Илл.: 2. Библиогр.: 16.

Ключевые слова: инновации; конкурентоспособность; конкурентоспособное развитие; модель конкурентоспособного развития; рыночная среда; стратегия; управление предприятиями.

Кирилов Юрий Евгеньевич - доктор экономических наук, профессор, профессор кафедры публичного управления и администрирования, Государственное высшее учебное заведение «Херсонский государственный аграрный университет» (г. Херсон, ул. Стретенская, 23)

E-mail: kirilov_ye@ukr.net

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0001-5061-2644>

Грановская Виктория Григорьевна - доктор экономических наук, доцент кафедры отельно-ресторанного и туристического бизнеса, Государственное высшее учебное заведение «Херсонский государственный аграрный университет» (г. Херсон, ул. Стретенская, 23)

E-mail: vgranovska@ukr.net

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0003-0348-9692>

Стаття надійшла до редакції 25.10.2019 р.

Фахове рецензування: 27.10.2019 р.

Бібліографічний опис для цитування:

Кирилов Ю. Е., Грановська В. Г. Модель забезпечення конкурентоспроможного розвитку аграрних підприємств: теоретико-методичний аспект. *Економіка АПК*. 2019. № 11. С. 70 – 78.

*